

УДК 373.5 : 048:331.548-021.464(043.5)
ORCID ID 0000-0001-5756-8359

Олег Морін,

*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
Інститут проблем виховання НАПН України,
м. Київ*

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО ОКРУГУ

***Анотація.** Статтю присвячено розгляду результатів дослідження проблеми забезпечення професійне самовизначення учнівської молоді в умовах освітнього округу.*

У роботі також окреслено закономірності дій особистості, реалізація яких сприяє забезпеченню ефективності процесу її професійного самовизначення, уточнено сутність дефініцій та концептуальних положень, які розкривають специфіку поняття професійне самовизначення учнівської молоді. Автор визначає поняття «професійне самовизначення особистості» як таке, що має дуалістичний характер, тобто з одного боку, воно визначається як процес, під час якого відбувається прийняття рішення про вибір професії, професійне становлення і професійний розвиток особистості, її самоствердження у суспільстві, чиниться пошук сенсу, а з іншого боку, є результатом як складової життєвого самовизначення особистості, набуття нею професійної ідентичності та формування образу «Я-професіонал».

У роботі представлено структуру поняття «професійне самовизначення особистості», критерії, показники та діагностичний інструментарій для визначення рівнів сформованості цього психологічного утворення особистості.

Запропоновано шляхи удосконалення змісту та педагогічних засобів забезпечення професійного самовизначення учнівської молоді, що дозволяє збагатити виховну практику провідних суб'єктів освітніх округів, створити профорієнтаційне середовище, яке позитивно впливає на активізацію процесів самопізнання, самоусвідомлення і саморозвитку учнівської молоді, що у майбутньому у значній мірі забезпечить зростаючий попит на конкурентоспроможних і мобільних спеціалістів, здатних ефективно діяти в умовах сучасного ринку праці. Певною мірою це дозволить створити передумови для зняття соціальної напруженості у вирішенні проблеми регіональної зайнятості безробітного населення.

На думку автора, упровадження у педагогічну практику розкритих у статті результатів проведеного дослідження, загалом сприятиме удосконаленню процесу виховання й розвитку особистості, забезпечить можливість якісно та ефективно вирішувати проблему професійного самовизначення особистості.

***Ключові слова.** Освітній округ, професійне самовизначення, ресурсний центр професійної орієнтації, учнівська молодь.*

Oleh Morin,

*PhD in Pedagogy, Senior Researcher,
Institute of Problems on Education of the NAES of Ukraine,
Kyiv*

RESULTS OF THE STUDY OF THE PROBLEM OF PROFESSIONAL SELF- DEFINITION OF URBAN YOUTH IN THE CONDITIONS OF THE EDUCATIONAL DISTRICT

Abstract. *The article is devoted to the examination of the results of the study of the problem of ensuring the professional self-determination of pupils in the educational environment.*

The work also outlines the regularities of the actions of the individual, the implementation of which contributes to ensuring the effectiveness of the process of professional self-determination, clarifies the essence of the definitions and conceptual provisions that reveal the specifics of the concept of professional self-determination of student youth. The author defines the concept of "professional self-determination of the person" as having a dualistic character, that is, on the one hand, it is defined as a process during which the decision is made on the choice of profession, professional formation and professional development of the individual, self-affirmation in society, search is carried out meaning, and on the other hand, is the result as a component of the life self-determination of the individual, the acquisition of her professional identity and the formation of the image of "I am a professional".

The paper presents the structure of the concept of "professional self-determination of the individual", criteria, indicators and diagnostic tools for determining the levels of the formation of this psychological personality formation.

The ways of improving the content and pedagogical means of ensuring professional self-determination of students, enriching the educational practice of leading subjects of educational districts, create a professional orientation environment, which positively influences activation of the processes of self-knowledge, self-awareness and self-development of pupils' youth, which in the future will largely ensure growing demand for competitive and mobile professionals able to operate effectively in a modern labor market. To a certain extent, this will create the preconditions for removing social tensions in solving the problem of regional employment of the unemployed population.

According to the author, the introduction of the pedagogical practice of the results of the research published in the article, in general, will contribute to the improvement of the process of education and development of the individual, will provide an opportunity to solve the problem of professional self-determination of a person qualitatively and effectively.

Key words: *professional self-determination, pupils' youth, educational district, resource center of professional orientation.*

Вступ. Узагальнення досвіду розв'язання проблеми професійного самовизначення учнівської молоді у психолого-педагогічній науці та сучасній освітній практиці дозволяє стверджувати, що інноваційним і потенційно дієвим плацдармом для розгортання професійної орієнтації учнівської молоді є освітні округи.

Освітні округи мають потужний потенціал для створення цілісної самодостатньої освітньої системи, визначальним елементом функціонування якої постає дієва професійна орієнтація учнівської молоді. Саме вони мають усі необхідні ресурси для здійснення професійної орієнтації як комплексної науково-обґрунтованої системи форм, методів і

засобів, спрямованих на активізацію особи в обґрунтованому професійному самовизначенні та трудовому становленні.

Утворення освітніх округів дозволяє мати оптимальну структуру державно-громадського управління освітою на основі таких критеріїв: забезпечення рівного доступу споживачів до освітніх ресурсів і освітніх послуг; єдність регіонального освітнього простору; орієнтованість системи освіти на місцеві ринки праці.

Історична перспектива розвитку національної системи освіти полягає у забезпеченні процесів оптимізації, модернізації, трансформації та реформування освітнього середовища на рівні організації освітніх округів як інноваційної педагогічної системи відкритого типу. Подальше реформування державного управління освітою на засадах відкритості, демократичності, децентралізації, оновлення змісту освіти, реального залучення громадськості до управління як рівноправного партнера допоможе вирішити проблему набуття українським суспільством статусу суспільства, що навчається.

Основу забезпечення профорієнтаційної складової діяльності освітніх округів складають наукові теорії і положення, які відображають вітчизняний (Мельник, 2012; Осадчий, 2012; Проскурнін, 2008; Святенко, 2010; Стилик, 2012; Гуцан, Охріменко, Пархоменко, Гриценко, & Ткачук, 2016) і світовий досвід (Armstrong, Rounds, & Hubert, 2008; Blustein, 2006; Brown, & Lent, Capuzzi, & Stauffer, 2006; Harrington, & O'Shea, 2000; Parsons, 2008; Strauser, Lustig, & Ciftci, 2008; Swanson, & Fouad, 2010) зі створення умов для обґрунтованого вибору особистістю професії, впливу системи ціннісних орієнтацій особистості на професійне самовизначення, форм і методів організації навчального процесу з метою підготовки учнівської молоді до професійного самовизначення.

Мета та завдання. Метою статті є розгляд результатів дослідження теоретико-методичних засад формування професійне самовизначення учнівської молоді в умовах освітнього округу, яке було проведено у 2015-2018 рр.

Відповідно до мети, вирішувалися такі завдання:

1. Схарактеризувати методи дослідження, які було використано на різних етапах наукового пошуку.
2. Розкрити провідні результати проведеного дослідження.
3. Провести стислий опис розробленої за результатами дослідження функціональної моделі забезпечення професійного самовизначення учнівської молоді в умовах освітнього округу.

Практичне значення статті полягає у тому, що її матеріали можуть використовуватися в організації профорієнтаційної роботи в освітніх округах, шляхом запровадження означеної моделі професійної орієнтації учнівської молоді.

Методи дослідження. Визначення сутності проблеми й напрямів її розв'язання здійснювалося з використанням низки теоретичних методів (аналіз, синтез, порівняння й узагальнення) та методів вивчення документів (директивні документи про освіту, матеріали соціологічних досліджень тощо). У результаті було визначено теоретичні засади

дослідження та уточнено зміст поняття «готовність учнівської молоді до професійного самовизначення в умовах освітнього округу».

За допомогою методів теоретичного аналізу, систематизації та узагальнення було визначено компоненти, показники та критерії оцінки рівнів сформованості в учнівської молоді готовності до професійного самовизначення в умовах освітнього округу, здійснено добір діагностичного інструментарію (анкетування, бесіда, спостереження, тестування, аналіз результатів діяльності).

Експериментальні методи (констатувальний і формувальний експеримент) дозволили здійснити перевірку ефективності розроблених форм і методів професійної орієнтації учнівської молоді. Далі було застосовано статистичні методи, які забезпечили здійснення аналізу і порівняння результатів дослідження.

Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі Броварського навчально-виховного об'єднання (м. Бровари, Київська обл.); Шепетівського міжшкільного навчально-виробничого комбінату (м. Шепетівка, Хмельницька обл.), Ізюмського міжшкільного навчально-виробничого комбінату (м. Ізюм, Харківська обл.), Павлоградського міжшкільного навчально-виробничого комбінату (м. Павлоград Дніпропетровської обл.), Степанівського міжшкільного навчально-виробничого комбінату (с. Степанівка, Менський р-н, Чернігівська обл.), Надвірнянського міжшкільного навчально-виробничого комбінату (м. Надвірна, Івано-Франківська обл.), Міжшкільного навчально-виробничого комбінату Святошинського району м. Києва.

Загальна кількість учнів, залучених до експерименту, склала 542 особи. Фіксування змін у компонентах структури готовності учнівської молоді до професійного самовизначення проводилося у сформованих групах: експериментальній, куди ввійшло 270 учнів, та контрольній, кількість якої - 272 учня. Такі зміни трактувалися нами як результат впливу на цей процес запропонованих експериментальних факторів.

З метою вірогідної перевірки ступеню впливу експериментальних факторів на формування готовності учнівської молоді до професійного самовизначення в умовах освітнього округу, педагогічний експеримент було організовано із застосуванням принципу єдиної розбіжності. При цьому інші особливості навчально-виховного процесу в експериментальних та контрольних групах ми намагалися зрівняти.

Результати дослідження. Здійснений в процесі дослідження аналіз генезису наукових ідей і теоретико-методологічних підходів, дозволив уточнити сутність дефініцій та концептуальних положень, які розкривають специфіку поняття професійне самовизначення учнівської молоді.

Встановлено, ключові аспекти цього процесу полягають в тому, що «професійне самовизначення особистості» має дуалістичний характер, тобто з одного боку, воно визначається як процес, під час якого відбувається прийняття рішення про вибір професії, професійне становлення і професійний розвиток особистості, її самоствердження у

суспільстві, чиниться пошук сенсу, а з іншого боку, воно є складовою життєвого самовизначення особистості, набуття нею професійної ідентичності та формування образу «Я-професіонал».

При цьому професійне самовизначення особистості є не лише актом вибору певної професії, а є процесом, який триває впродовж всього життя людини і характеризує комплекс проблем, які з більшою чи меншою гостротою виникають на різних етапах життя людини і вимагають від неї прийняття рішення про вибір чи зміну професії.

Безпосередньо сама дія прийняття особистістю рішення про вибір професії відбувається поступово шляхом визначення індивідуумом свого ставлення до світу професій загалом та конкретної професії зокрема, аналізу та рефлексії власних професійних досягнень, з урахуванням особистістю власних особливостей і можливостей, вимог професійної діяльності та соціально-економічних умов, уточнення та корекції вибору, вирішення інших питань безпосередньо зумовлених особливостями процесу побудови і розвитку кар'єри.

Здійснений в процесі дослідження поняттєво-категоріальний аналіз ключових понять дозволив зробити наступні висновки:

- «самовизначення» можна розглядати як складну рефлексивну роботу особистості, що допускає вихід за рамки безпосереднього ставлення до світу і є формою усвідомленої готовності людини до майбутнього; відбувається, з одного боку, в ідеальному просторі цінностей і смислів, з іншого – в актуальному просторі життєвих планів і конкретних ситуацій;

- «готовність до професійного самовизначення» – це психологічне утворення особистості, що зумовлює довільний, усвідомлений вибір суб'єктом професії, яка адекватна індивідуальним особливостям людини, виявляється під час планування, підготовки і здійснення цілеспрямованих і послідовних самозмін особистості в процесі оволодіння нею обраною професією, діалектично поєднуючи залежність від ситуації вибору з узгодженням її безпосередніх впливів.

З'ясовано, активізація внутрішніх психологічних ресурсів дозволяє визначити певні особистісні якості індивіда, а саме: особистісно активно-позитивне ставлення до відповідної професійно-трудої сфери та здатність до самореалізації в ній, що забезпечить у майбутньому досягнення значущої життєвої цілі – побудови професійної траєкторії, реалізацію професійної кар'єри.

Механізмом активізації внутрішніх психологічних ресурсів особистості є створення системою освіти сприятливих умов для розвитку особистості (майбутнього фахівця) шляхом здійснення підготовки учнівської молоді до подальшої самостійної життєдіяльності у соціальному середовищі, формування життєвого і професійного самовизначення, що у результаті зумовить дієвість процесів самозміни та самовиховання.

Визначені нами під час проведеного дослідження теоретико-методичні засади забезпечення професійного самовизначення учнівської молоді в умовах освітнього округу дозволили сформулювати закономірності його дії – це стійкі, повторювані, об'єктивно

існуючі істотні зв'язки у взаємодії суб'єктів профорієнтаційної діяльності, реалізація яких сприяє забезпеченню ефективності означеного процесу.

Закономірності професійного самовизначення особистості визначають особистісний аспект професійного самовизначення особистості, а їхня практична реалізація формує психологічну готовність особистості до його здійснення (Ginzberg, 1988).

Розробленню технології діагностики рівнів сформованості психологічного утворення особистості, що досліджувалося, передувало визначення структури готовності учнівської молоді до професійного самовизначення в умовах освітнього округу за допомогою пізнавально-рефлексивного, мотиваційного, процесуально-результативного критеріїв (глибина і міцність знань, ступінь адекватного ставлення до професійного самовизначення; дієвість інтересів, сформованість мотивів і змістовність ціннісних орієнтацій; точність умінь і навичок, сформованість професійно важливих якостей) та відповідні показники сформованості такої готовності (рівень знань про світ праці, про майбутню професію, знання і адекватна самооцінка власних особливостей; розуміння перебігу процесу професійного самовизначення; рівень розвитку навчальних, пізнавальних і професійних інтересів, наявність мотивації до навчання і допрофесійної підготовки, позитивне ставлення до побудови майбутньої професійної кар'єри; навички визначення відповідності професійних вимог обраної професії власним особливостями; прагнення до самоствердження і самореалізації шляхом саморозвитку професійно-важливих якостей, прагнення до проби сил в процесі предметно-перетворювальної діяльності, яка має ознаки власне професійної; рівень навчальних досягнень).

Було встановлено високий, середній та низький рівні сформованості готовності учнівської молоді професійного самовизначення:

- *високий рівень*: суб'єкт володіє знаннями про світ праці, про майбутню професію, самостійно знаходить джерела інформації та використовує їх відповідно до цілей; адекватно оцінює свої індивідуальні особливості; вміє визначати відповідність вимог до обраної професії власним особливостям; розуміє перебіг процесу професійного самовизначення; має високий рівень розвитку навчальних, пізнавальних і професійних інтересів, стійку мотивацію до навчання і допрофесійної підготовки; вміє самостійно здобувати знання; ставлення до побудови майбутньої професійної кар'єри позитивне; прагне до самоствердження і самореалізації шляхом саморозвитку професійно-важливих якостей; прагне до проби сил в процесі предметно-перетворювальної діяльності;

- *середній рівень*: знання суб'єкта про світ праці несистемні, про майбутню професію неповні; адекватно оцінює власні індивідуальні особливості, але не може без сторонньої допомоги визначити відповідність вимог обраної професії власним особливостям; рівні розвитку навчальних, пізнавальних і професійних інтересів розбалансовані; навчальні предмети мають ситуативну емоційну привабливість; мотивація до навчання і допрофесійної підготовки хитка, хоча ставлення до побудови майбутньої професійної кар'єри позитивне;

вимагає спонукання до саморозвитку професійно-важливих якостей, потребує підтримки батьків і педагогів щодо перевірки своїх сил у процесі предметно-перетворювальної діяльності;

● *низький рівень*: знання суб'єкта про світ праці часткові, знання про майбутню професію відображають тільки її зовнішній бік, оцінка власних індивідуальних особливостей неадекватна, не має бажання визначити відповідність вимог обраної професії власним особливостям; не розуміє перебігу процесу професійного самовизначення; має низькі рівні розвитку навчальних, пізнавальних і професійних інтересів, мотивація до навчання і допрофесійної підготовки відсутня, нейтрально ставиться до побудови майбутньої професійної кар'єри; не прагне до саморозвитку професійно-важливих якостей і перевірки своїх сил у процесі предметно-перетворювальної діяльності.

За допомогою діагностичного інструментарію (для пізнавально-рефлексивного критерію – адаптований опитувальник «Професійні наміри» (Зеєра); для мотиваційного критерію – методики «ОДАНІ – 2», «Діагностика навчальної мотивації» (Дубовицька), «Мотивація професійної діяльності» (Замфір у модифікації Реана); для процесуально-результативного критерію – експертні оцінки), було визначено рівні сформованості готовності учнівської молоді до професійного самовизначення.

Аналіз динаміки сформованості в учнівської молоді готовності до професійного самовизначення до початку та після закінчення експерименту засвідчив: високий рівень 40,5% у експериментальній і 32,4% у контрольній групах (приріст 14,1%, у експериментальній і 5,2% у контрольній), середній рівень 43,8% у експериментальній і 36,7% у контрольній групах (приріст 9,7% у експериментальній і 4,5% у контрольній), низький рівень 15,7% у експериментальній і 30,9% у контрольній групах (зменшення на 23,8% у експериментальній і на 9,7% у контрольній).

Отримані дані засвідчують, по-перше, про керованість цього процесу, по-друге, про ефективність позитивного впливу запропонованих підходів до його формування.

Подальший аналіз отриманих даних дозволив виявити комплекс особистісних якостей особистості, які сприяють обґрунтованому професійному самовизначенню та досягненню успіху в майбутній професійній діяльності, а саме готовності до побудови професійної кар'єри в складних умовах конкуренції. Це зумовлює виникнення нових відносин і взаємин суб'єктів виховного процесу, прояв самостійності і відповідальності в ухваленні суб'єктом рішення про вибір сфери професійної діяльності (Гуцан, Морін, Охріменко, Пархоменко, Гриценко, & Ткачук, 2016).

Спираючись на отриманий за результатами дослідження теоретичний і практичний матеріал було розроблено функціональну модель забезпечення професійного самовизначення учнівської молоді в умовах освітнього округу (рис. 1).

Функціональна модель професійного самовизначення учнівської молоді має ознаки певної педагогічної системи, компоненти якої об'єднано у блоки:

1. Концептуальний – складають визначені нами наукові підходи та принципи до

формування психологічного утворення особистості, що нами досліджується.

2. Провідною метою функціонування моделі є забезпечення професійного самовизначення особистості. Досягнення поставленої мети передбачає виконання двох груп завдань. Перше – формування ставлень особистості до вибору професії, майбутнього професійного становлення, самоствердження у суспільстві; друге – забезпечення процесу самореалізації особистості – життєвого самовизначення, набуття у майбутньому професійної ідентичності.

3. До процесуально-результативного блоку увійшли зміст і засоби формування готовності учнівської молоді до професійного самовизначення, науково-методичне забезпечення формування готовності учнівської молоді до професійного самовизначення. У змісті відображено інформацію про структуру і зміст професійної діяльності людини, вимоги професії до людини, підходи до визначення особистістю власних індивідуальних особливостей, опис технології організації індивідом власної життєдіяльності з метою підготовки до побудови майбутньої професійної кар'єри. Відповідні педагогічні засоби мають забезпечити засвоєння знань, розвиток умінь та формування саморегуляції. Механізмом для застосування означених засобів є сприяння процесам самовдосконалення і саморозвитку особистості.

4. Діагностичний блок визначає критерії, показники, рівні сформованості психологічного утворення особистості, що нами досліджується, з метою виявлення прояву результату та відповідного корегування діяльності усієї системи.

5. Роль блоку «керування» виконує ресурсний центр професійної орієнтації учнівської молоді, який забезпечує профорієнтаційну діяльність суб'єктів освітніх округів та координацію цієї діяльності.

Обговорення. Отримані нами результати дослідження дозволяють стверджувати, найбільш дієвим засобом для забезпечення професійного самовизначення учнівської молоді, супроводу їх освітньої і професійної траєкторій є створення на базі опорних закладів, які включено до складу освітніх округів, «Ресурсних центрів професійної орієнтації» і «Центрів розвитку кар'єри». Аналіз практики функціонування означених ресурсних центрів засвідчив, найбільш ефективними методами роботи є профорієнтаційні курси за вибором; масові форми роботи (тематичні вечори, диспути, конференції, екскурсії, зустрічі з представниками різних професій тощо); проведення класних годин профорієнтаційного спрямування, батьківських зборів, консультування батьків з питань вибору професії їхніми дітьми; надання індивідуальних інформаційно-довідкових та професійних консультацій з використанням елементів психологічної підтримки тощо.

Результати нашого дослідження підтверджуються даними Гуцан, Морін, Охріменко, Пархоменка, Гриценко, Ткачук (2016).

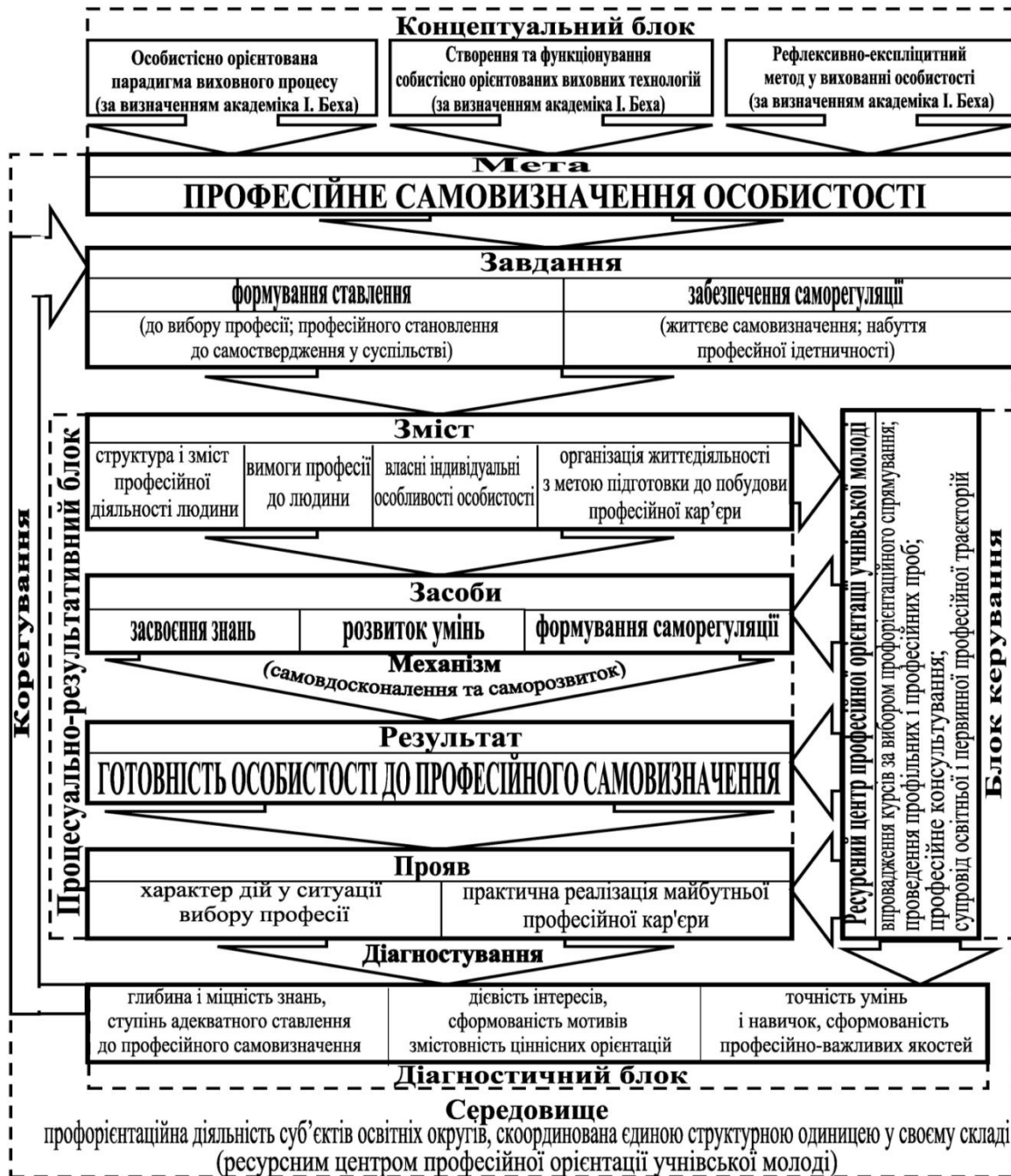

Рис. 1. Функціональна модель забезпечення професійного самовизначення учнівської молоді в умовах освітніх округів

Висновки. Особистісно орієнтовані виховні технології, які побудовані на основі означеної парадигми, визначають методи і техніки, що регулюють перебіг професійного самовизначення учнівської молоді, встановлюють для кожної особистості індивідуальний вектор майбутнього, смисли, які детермінують конкретні етапи життєвого шляху, напрями її майбутньої професійної діяльності.

Методологія професійного самовизначення учнівської молоді базується на ідеї Беха про особистісно орієнтовану парадигму виховного процесу, опису методів і технік його забезпечення (2015). Впровадження особистісно орієнтованої парадигми виховного процесу актуальне до цього часу, оскільки забезпечує узгодження факторів зовнішнього педагогічного впливу на учнівську молодь, спонукає і мотивує її до самопізнання, самооцінки, самовизначення та самовдосконалення, дійсно збагачує підростаючу особистість вищими смислами життя з метою постійного утвердження їх у власній діяльності та поведінці.

Результати проведеного дослідження свідчать про необхідність подальших наукових розвідок у напрямі забезпечення професійного самовизначення особистості з огляду на наступні чинники: неможливість розглянути всі аспекти означеної проблеми та врахувати очікувані в Україні кардинальні зміни у нормативно-правовому забезпеченні професійної орієнтації населення; неоднозначність перебігу розвитку професійного самовизначення особистості, оскільки воно залежить від одночасного впливу багатьох факторів; потребу пролонгації спостережень в узагальненій формі.

Тому актуальним залишаються дослідження, спрямовані на модернізацію змісту, створення інноваційних виховних технологій забезпечення професійного самовизначення особистості, пошук нових форм і методів профорієнтаційної діяльності закладів освіти різного рівня, розробки детальнішого опису процедури проведення профорієнтаційних заходів (відбору контингенту, визначення тривалості, місця і умов проведення, загальної організаційної структури тощо).

Список використаних джерел

Armstrong, P. I., Rounds, J., & Hubert, L. (2008). Re-conceptualizing the past: Historical data in vocational interest research. (Переосмислення минулого: історичні дані в дослідженнях професійного інтересу). *Journal of Vocational Behavior*, 72, 284-297.

Blustein, D. L. (2006). *The psychology of working: A new perspective for career development, counseling, and public policy*. (Психологія роботи: нова перспектива для розвитку кар'єри, консультування і державної політики). Mahwah, NJ: Erlbaum.

Brown, D., & Lent, R. W. (Eds.). (2005). *Career development and counseling: Putting theory and research to work*. (Розвиток кар'єри і консультування: використання теорії і досліджень). New York, NY: Wiley.

Capuzzi, D., & Stauffer, M. D. (2006). *Career counseling: Foundations, perspectives, and applications*. (Консультування з питань кар'єри: основи, перспективи та додатки). Boston, MA: Pearson.

Ginzberg, E. (1988). *Toward a theory of occupation choice*. (До теорії вибору професії). *The career development quarterly*. New York.

Harrington, T. F., & O'Shea, A. J. (2000). *Career Decision-Making System-Revised*. (Система прийняття рішень про кар'єру). Bloomington, MN: Pearson Assessments.

Hirschi, A. (2007). Holland's secondary constructs of vocational interests and career choice readiness of secondary students (Вторинні конструкції Голланда за професійними інтересами і готовність до вибору професії учнів середніх шкіл): Measures for related but different constructs. *Journal of Individual Differences*, 28, 205-218.

Parsons, F. (2008). *Choosing a vocation*. (Вибір професії). Cambridge.

Strauser, D. R., Lustig, D. C., & Ciftci, A. (2008). Psychological wellbeing: Its relation to work personality, vocational identity, and career thoughts. (Психологічне благополуччя: ставлення особистості до роботи, професійної ідентичності та думок про кар'єру). *Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied*, 142, 21-35.

Swanson, J. L., & Fouad, N. A. (2010). *Career theory and practice: Learning through case studies* (Теорія і практика кар'єри: навчання на основі тематичних досліджень). (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE.

Бех, І. Д. (2015). *Вибрані наукові праці*. Виховання особистості. (Т. 1, 2). Чернівці: Букрек.

Віднічук, М., & Мельник, Н. (2010). *Освітні округи*. Шкільний світ.

Григор'єва, О. В. (2012). Готовність педагогічних працівників до інноваційної діяльності в умовах освітнього округу. Освітній простір. *Глобальні, регіональні та інформаційні аспекти: науково методичний журнал*. Чернівці: «Черемош». 10, 16-24.

Гуцан, Л. А., Морін, О. Л., Охріменко, З. В., Пархоменко, О. М., Гриценюк, Л. І., & Ткачук, І. І. (2016). *Професійне самовизначення учнівської молоді в умовах освітнього округу*. (Монографія). (Ред.) О. Л. Морін. Харків: «Друкарня Мадрид».

Гуцан, Л. А., Морін, О. Л., Охріменко, З. В., Пархоменко, О. М., Гриценюк, Л. І., & Ткачук, І. І. (2016). *Професійне самовизначення старшокласників в умовах освітнього округу: посібник*. Харків: «Друкарня Мадрид».

Кірішко, Л. М. (2014). Становлення системи науково методичної роботи освітніх округів. *Завучу, усе для роботи*. 5-6, 18-21.

Мельник, Н. А. (2012). *Управління освітнім округом: теоретичний аспект*. Науково-методичний посібник. Рівне.

Осадчий, І. Г. (2012). Освітній округ: теоретико технологічні засади ефективного управління. *Народна освіта*. 3(18).

Проскунін, В. В. (2008). *Організаційно педагогічні умови діяльності освітніх округів на регіональному рівні*. (Дис. канд. пед. наук). Луганськ. Луганський національний університет ім. Т. Г. Шевченка.

Святенко, О. (2010). Порядок створення та основні завдання освітнього округу. *Практика управління закладом освіти*. 11, 23-25.

Стилик, В. Б. (2012). Організація науково методичної роботи з керівниками та педагогічними кадрами на етапі створення освітніх округів. *Освітні округи як чинники модернізації регіональної системи освіти*. Черкаси: «Вид-во ЧОПОПП».

References

Armstrong, P. I., Rounds, J., & Hubert, L. (2008). Re-conceptualizing the past: Historical data in vocational interest research. *Journal of Vocational Behavior*, 72, 284-297.

Blustein, D. L. (2006). *The psychology of working: A new perspective for career development, counseling, and public policy*. Mahwah, NJ: Erl-baum.

Brown, D., & Lent, R. W. (Eds.). (2005). *Career development and counseling: Putting theory and research to work*. New York, NY: Wiley.

Capuzzi, D., & Stauffer, M. D. (2006). *Career counseling: Foundations, perspectives, and applications*. Boston, MA: Pearson.

Ginzberg, E. (1988). *Toward a theory of occupation choice*. The career development quarterly. New York.

Harrington, T. F., & O'Shea, A. J. (2000). *Career Decision-Making System-Revised*. Bloomington, MN: Pearson Assessments.

Hirschi, A. (2007). Hollands secondary constructs of vocational interests and career choice readiness of secondary students: Measures for related but different constructs. *Journal of Individual Differences*, 28, 205-218.

Parsons, F. (2008). *Choosing a vocation*. Cambridge.

Strauser, D. R., Lustig, D. C., & Ciftci, A. (2008). Psychological wellbeing: Its relation to work personality, vocational identity, and career thoughts. *Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied*, 142, 21-35.

Swanson, J. L., & Fouad, N. A. (2010). *Career theory and practice: Learning through case studies*. (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE.

Bekh, I. D. (2015). *Vybrani naukovi pratsi. Vykhovannia osobystosti* [Selected scientific works. Education of personality]. Chernivtsi: Bukrek.

Vidnichuk, M., & Melnik, N. (2010). *Osvitni okruhu. [Educational districts]*. Shkilnii svit.

Hryhoreva, O. V. (2012). Hotovnist pedahohichnykh pratsivnykiv do innovatsiinoi diialnosti v umovakh osvitnoho okruhu. [Readiness of pedagogical workers to innovate in the conditions of the educational district]. In *Osvitnii prostir. Hlobalni, rehionalni ta informatsiini aspekty: naukovo metodychnii zhurnal*: Vol. 10 (pp. 16-24). Chernivtsi: «Cheremosh»..

Morin, O. L. (Ed.). (2016). *Profesiine samovyznachennia uchnivskoi molodi v umovakh osvitnoho okruhu* [Professional self-determination of pupils in the conditions of the educational district]. Harkiv: «Drukarnia Madrid».

Morin, O. L. (Ed.). (2016). *Profesiine samovyznachennia starshoklasnykiv v umovakh osvitnoho okruhu* [Professional self-determination of senior pupils in an educational district]. Harkiv: «Drukarnia Madrid».

Kirishko, L. M. (2014). Stanovlennia systemy naukovo metodichnoi roboty osvitnikh okruhiv [Formation of the system of scientific and methodological work of educational districts]. *Zavuchu, Use dlia Roboty*, 5-6, 18-21.

Melnik, N. A. (2012). *Upravlinnia osvitnim okruhom: teoretychnii aspekt* [Management of the educational district: Theoretical aspect]. Rivne.

Osadchyi, I. H. (2012). Osvitnii okruh: teoretyko tekhnolohichni zasady efektyvnoho upravlinnia. [Educational district: Theory of technological principles of effective management]. *Narodna osvita*, 3(18).

Proskunin, V. V. (2008). *Orhanizatsiino pedahohichni umovy diialnosti osvitnikh okruhiv na rehionalnomu rivni* [Organizational pedagogical conditions of activity of educational districts at the regional level]. (Doctoral dissertation, Luhansk).

Sviatenko, O. (2010). Poriadok stvorennia ta osnovni zavdannia osvitnoho okruhu [How to create and the main tasks of the educational district]. *Praktyka upravlinnia zakladom osvity*, 11, 23-25.

Stylyk, V. B. (2012). Orhanizatsiia naukovo metodichnoi roboti z kerivnykamy ta pedahohichnyimi kadramy na etapi stvorennia osvitnikh okruhiv [Organization of scientific methodological work with leaders and pedagogical staff at the stage of creating educational districts]. In *Osvitni okruhu yak chynnyky modernizatsii rehionalnoi systemy osvity*. Cherkasy: «Vid-vo ChOIPOPP».